

Nr 60.

Utlåtande med anledning av väckta motioner om utredning rörande inrättandet av en professur i landsbygdssociologi vid lantbrukshögskolan i Ultuna.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 256 av herr *Persson, Ivar*, och II: 315 av herr *Ericsson* i Näs *m. fl.*, har hemställts att riksdagen måtte besluta om en utredning, syftande till att vid lantbrukshögskolan i Ultuna skall inrättas en professur i landsbygdssociologi.

Angående de skäl, som åberopats till stöd för yrkandet, får utskottet hänvisa till framställningen i motionerna.

Över motionerna ha yttranden avgivits av *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*, som vid sitt yttrande fogat utlåtanden av *högskolans lärarkollegium* och *överinspektören för lantbrukets försöksväsen*, av *större akademiska konsistoriet vid universitetet i Uppsala*, som åberopat ett utlåtande av *humanistiska sektionen*, samt av *lantbruksstyrelsen*.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har i sitt den 18 februari 1950 dagtecknade yttrande med tillstyrkande av motionerna framhållit, att utvecklingen på landsbygden skapat många problem av sociologisk art, vilka kräva undersökning. Styrelsen har funnit det uppenbart att forskningen på detta område måste ske med anknytning till den allmänna sociologiska forskningen och att en landsbygdssociologisk institution vid lantbrukshögskolan därför bör arbeta i intim kontakt med den sociologiska institutionen vid Uppsala universitet.

Under hänvisning till att frågan om jordbrukets betydelse ur sociologisk synpunkt ännu icke vetenskapligt bearbetats i större omfattning inom något annat land än Amerikas förenta stater har *överinspektören för lantbrukets försöksväsen* tillstyrkt bifall till motionerna, varvid han anfört en rad exempel för att belysa vidden och vikten av det berörda forskningsområdet. *Överinspektören* har vidare framhållit följande.

Det ifrågavarande forskningsområdet kommer att i vissa hänseenden ligga de jordbrukstekniska och jordbruksekonomiska områdena nära. Det synes av denna anledning naturligt, att den föreslagna professuren förlägges till lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Givetvis måste intim kontakt upprätthållas med annan sociologisk forskning inom landet på samma sätt som f. n. exempelvis den lantbrukskemiska institutionen vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök upprätthåller kontakt med övrig kemisk forskning.

Vid sidan av behovet av vetenskaplig forskning inom landsbygdssociologien föreligger behov av på sådan forskning vilande undervisning. Särskilt

viktigt torde det vara att de blivande agronomerna erhålla sådan undervisning. I sin kommande verksamhet som tjänstemän inom lantbruksnämnder och hushållningssällskap och som lärare vid lantbrukets undervisningsanstalter komma dessa i intim kontakt med landsbygdens förhållanden. De åtgärder, som genom agronomerna vidtagas, få ofta sociologiska verkningar. Även andra yrkesgrupper, såsom lantmätare, jägmästare, lanthushållslärarinnor m. fl. skulle ha fördel av viss sociologisk utbildning.

Även *lärarkollegiet* har förordat, att den föreslagna utredningen skall komma till stånd. Därvid bör emellertid enligt kollegiets mening jämväl undersökas lämpligheten av att professuren anslutes till den sociologiska institutionen vid Uppsala universitet.

Den humanistiska sektionen vid Uppsala universitet har likaledes tillstyrkt bifall till motionerna. Därvid har sektionen bland annat anfört följande.

Sektionen vill framhålla, att landsbygdens sociologiska problem icke kunna utforskas utan hänsynstagande till historiska, etnologiska och geografiska forskningsresultat. Vidare kan landsbygden som forskningsområde icke avskiljas från sociologiens övriga forskningsfält. Det är t. ex. otänkbart, att man skulle kunna få ett grepp om den s. k. flykten från landsbygden endast genom ett studium av landsbygden, isolerad från tätorter. Vidare torde i stort sett de metodiska problemen vara desamma för de olika forskningsgrenarna inom sociologien. Sektionen finner det därför riktigt, att en blivande utredning tager hänsyn till dessa förhållanden och klarlägger i vad mån den blivande lärarbefattningen i landsbygdssociologi kan inrättas i samband med den vid Uppsala universitet befintliga sociologiska institutionen. Detta torde även vara det riktigaste med hänsyn till de nu till buds stående personella resurserna. Utan att vilja föregripa den föreslagna utredningens resultat vill sektionen sålunda ifrågasätta, om det icke vore lämpligast att som en första etapp vid uppbyggandet av en lärostol i landsbygdssociologi inrätta en biträdande lärarbefattning i sociologi med skyldighet för innehavaren att giva viss undervisning vid lantbrukshögskolan. Sektionen vill även understryka nödvändigheten av att den blivande utredningen beaktar institutionsfrågan i hela dess vidd.

I yttrande den 18 mars 1950 har *större akademiska konsistoriet* instämt i vad sektionen sålunda anfört i ärendet.

Lantbruksstyrelsen har i sitt den 21 februari 1950 dagtecknade utlåtande bland annat anfört följande.

Det synes framför allt vara två omständigheter, som göra en landsbygdssociologisk forskning aktuell. Den ena är den avflyttning från landsbygden, som överstiger inflyttningen och som mest sker bland de arbetsföra åldrarna och bland dem mest bland kvinnorna. Flykten från landsbygden visar, att betydande grupper av människor tydligen icke finna levnadsförhållandena på landet tillfredsställande. Det är då av väsentlig betydelse att söka klargöra orsakerna härtill för att sedan kunna överväga de förbättrande åtgärder, som med hänsynstagande till olika samhällsintressen kunna skapa förutsättningar för gynnsammare förhållanden för landsbygden.

Den andra frågan gäller den av lantbruksnämnderna i nära samverkan med lantbruksstyrelsen med flera bedrivna jordbruksplaneringen. Med en jordbruksplanering följer och aktualiseras kravet på verkliga kunskaper inom sociologiens arbetsområde. Man tvingas sålunda att taga ställning till

och söka lösa en del olika problem; av dessa kan förtjäna att nämnas bysanhällenas utformning, om vars sociala innebörd och följder för vår tids människor, deras arbetsliv och trevnad man i själva verket vet mycket litet.

Styrelsen, som väl inser att en minskning av jordbruksbefolkningens numerär kan tänkas fortsätta i samband med en fortgående rationalisering av jordbruket, är av den uppfattningen att ett klarläggande av landsbygdens förhållanden med hänsyn till den framtida utvecklingen nu är en fråga, som icke medger dröjsmål. Man måste därvid ha i minnet, att det är vår begränsade befolkningstillväxt, som hos oss på kort tid framtvingat dessa svårigheter i samband med avvägandet av olika näringsgrenars arbetskraftsbehov.

Det offentliga material, som nu står till förfogande vid bedömande av hithörande frågor utgöres av, bland annat, befolkningsstatistikens uppgifter om nativitet, mortalitet, giftermålsintensitet m. m. inom olika landsbygdsområden och försöken att analysera skiljaktigheterna mellan land och stad i dessa hänseenden. Kulturgeografer ha utfört värdefulla bygdeundersökningar; både geografer, statistiker och nationalekonomer ha upptagit till behandling olika sidor av problemet om flykten från landsbygden. I dessa för många icke kända undersökningar torde dock som regel saknas de speciellt sociologiska synpunkterna, d. v. s. de mänskliga gruppbildningarna och de enskilda individernas förhållande till dessa grupper och hur deras handlingar påverkas av att de äro, respektive icke äro medlemmar av vissa grupper. Inom sociologernas arbetsuppgifter torde även ligga att söka utforska de samhälleliga institutionernas betydelse och de kulturella särdragen. Forskningen i landsbygdssociologi torde, enligt styrelsens uppfattning, böra inriktas på att dels komplettera de forskningar för landsbygdsproblemens del, som för närvarande pågå inom andra vetenskapsgrenar, med sociologiska synpunkter och dels taga upp de speciellt sociologiska problem, vilka hittills icke varit beaktade.

I likhet med motionärerna vill lantbruksstyrelsen understryka vikten av att verksamheten vid en blivande landsbygdssociologisk institution har en god anknytning till den allmänna sociologiska forskningen. Lantbruksstyrelsen anser dock, att detta icke får ses på annat sätt än att en professur i landsbygdssociologi likväl skulle innebära inrättandet av en fullt självständig och fullt utrustad lantbrukshögskolans egen institution.

Utskottet. Genom beslut den 29 november 1946 bemyndigade Kungl. Maj:ts chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla utredningsmän för att verkställa utredning rörande den framtida utvecklingen och omfattningen av högskolorna på jordbrukets och skogsbrukets område. I direktiven uttalade departementschefen bland annat, att vid utredningen borde undersökas i vad mån ytterligare professurer kunde vara behövliga. Därvid borde beaktas de möjligheter till forskning och utbildning, som inom motsvarande ämnesområden funnes vid universiteten och de andra högskolorna.

I ett av de sakkunniga den 17 november 1947 avgivet betänkande framlades förslag till utbyggnad av, bland annat, lantbrukshögskolan. Förslaget, som innebar en avsevärd förstärkning av lärarpersonalen, omfattade icke inrättandet av någon professur i landsbygdssociologi. I viss utsträckning har förslaget sedermera genomförts, men ännu återstår åtskilligt därav att förverkliga. Med hänsyn till vad sålunda förekommit synes det utskottet ligga närmast till hands, att en fortsatt förstärkning av högskolans lärar-

krafter bör följa det av de sakkunniga uppgjorda programmet med mindre starka skäl kunna åberopas för en avvikelse därifrån. Härvidlag får utskottet framhålla följande.

Den svenska landsbygden har under det senaste halvsekleet genomgått en avsevärd förändring i skilda hänseenden. Åtskilliga för densamma speciella problem ha därvid uppkommit, vilka påkalla en snar lösning. Såsom humanistiska sektionen vid Uppsala universitet anfört i ärendet, torde emellertid dessa problem icke kunna utforskas utan att hänsyn tages till historiska, etnologiska och geografiska forskningsresultat; ej heller kan landsbygden såsom forskningsområde avskiljas från sociologiens övriga forskningsresultat. Då det vid Uppsala universitet redan finnes en särskild sociologisk institution, synes det vid nu angivna förhållanden närmast böra ankomma på universitetet att överväga frågan om behovet av en särskild lärarbefattning i landsbygdens sociologi och eventuellt taga initiativ till inrättandet av en sådan befattning. Med hänsyn härtill finner utskottet sig icke böra tillstyrka motionerna.

Utskottet hemställer alltså,

att motionerna I: 256 och II: 315 icke må föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Stockholm den 30 november 1950.

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Tjällgren, Alfred Andersson, Anderberg, Svedberg, Carl Sundberg, Jon Jonsson, Bror Nilsson, Hjalmar Nilsson, Bertil Andersson* och Hugo Osvald; samt

från a n d r a kammaren: herrar Andersson i Tungelsta*, Gustafson i Dädesjö*, Norup, Jacobson i Vilhelmina, Antby*, Hæggbloom, Jonsson i Järvsand, Utbult och Lindström.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

- 1) av herr *Tjällgren*;
- 2) av herrar *Bror Nilsson* och *Norup*, vilka ansett att motionerna borde bifallas samt att i följd därav utskottets yttrande och hemställan borde ha följande lydelse.

»Den svenska landsbygden har under det senaste halvsekleet genomgått en avsevärd förändring i skilda hänseenden. Åtskilliga för densamma speciella problem ha därvid uppkommit, vilka påkalla en snar lösning. Som exempel härpå kan anföras den viktiga frågan om landsbygdens avfolkning. Denna förändring av landsbygden är enligt utskottets mening av sådan art, att den bör ägnas ökad uppmärksamhet från statsmakternas sida.

Till skillnad från förhållandet i Amerikas förenta stater, där de landsbygdssociologiska spörsmålen under senare år tilldragit sig ett betydande intresse, har frågan om landsbygdens betydelse ur sociologisk synpunkt ännu icke bearbetats i större omfattning i vårt land. Mot bakgrunden av vad nyss anförts ter sig emellertid behovet av en landsbygdssociologisk forskning mycket stort även för vårt vidkommande. Utskottet anser för den skull, att den av motionärerna begärda utredningen är väl motiverad och förtjänar bifall.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att riksdagen må bifalla de likalydande motionerna I: 256
och II: 315.»
